

Część I.

WZORY PISM Z KOMENTARZAMI

ROZDZIAŁ I. Prawo karne

1. WZÓR aktu oskarżenia oskarżyciela posiłkowego

(miejsowość), (data)¹

Sąd (Rejonowy) w (...)
(...) Wydział Karny²
(adres)

Radca prawny/Adwokat/Radca Prokurato-
rii Generalnej RP³
(...)
Pełnomocnik Pokrzywdzonej
Anny Kowalskiej
(adres w załączniku teleadresowym)
Adres do korespondencji:
Kancelaria Radcy Prawnego/Adwokacka
(...) (adres), numer telefonu, telefaxu oraz
adres poczty elektronicznej

Sygn. akt postępowania przygotowawczego Ds. (...)

Sygn. akt postępowania sądowego⁴Kp. (...)

**Akt oskarżenia oskarżyciela posiłkowego⁵
przeciwko:**

Tomaszowi Eugeniuszowi Kowalskiemu oskarżonemu o czyn z art. 207 § 1 KK

Działając w imieniu Pokrzywdzonej Anny Kowalskiej (pełnomocnictwo w za-
łączeniu), na podstawie art. 330 § 2 w zw. z art. 55 § 1 i 2 KPK **oskarżam:**

Tomasza Eugeniusza Kowalskiego syna (...) i (...) z domu (...); ur. (...) r. w (...), zam. (...); obywatela polskiego, PESEL (...), o wykształceniu (...), z zawodu (...), obecnie pracującego w charakterze/na stanowisku (...)/niepracującego// utrzymującego się z prac dorywczych; o dochodach ok. (...) złotych miesięcznie, kawalera/żonatego, ojca (...) dzieci w wieku: (...) lat, (...) lat i (...), posiadającego na utrzymaniu (...) dzieci i żonę/konkubinę, współwłaściciela mieszkania położonego w (...) o powierzchni (...) oraz samochodu marki (...) o Nr rej. (...), psychiatrycznie leczonego w okresie (...)/nieleczonego psychiatrycznie, niekaranego/karanego (...); posługującego się numerem telefonu... , posługującego się adresem poczty elektronicznej , nie posiadającego telefaxu [lub: wg oświadczenia nie posiadający numeru telefonu, adresu poczty elektronicznej, telefaxu]

[w toku postępowania przygotowawczego nie stosowano wobec niego środków zapobiegawczych ani zabezpieczenia majątkowego/zatrzymanego w dniu (...) r. – k., postanowieniem Sądu Rejonowego w (...) z dnia (...)/tymczasowo aresztowanego – k., zwolnionego w dniu (...)]

o to, że:

w okresie od (...) r. do (...) r. w (...), woj. (...) znęcał się psychicznie i fizycznie nad swoją żoną *Anną Kowalską* w ten sposób, że znajdując się pod wpływem alkoholu, wszczywał w domu awantury i kłótnie, podczas których wyzywał ją, używając słów powszechnie uważanych za obelżywe, wyganiał ją z domu, niszczył przedmioty domowego użytku, utrudniał korzystanie z mieszkania oraz groził jej pobiciem⁶,

tj. o popełnienie przestępstwa określonego w art. 207 § 1 KK⁷.

Na podstawie art. 24 § 1 i art. 31 § 1 w zw. z art. 325b § 1 KPK, sprawa niniejsza podlega rozpoznaniu przez Sąd Rejonowy w (...) w postępowaniu zwyczajnym⁸.

Na podstawie art. 627 KPK wnoszę o zasądzenie od oskarżonego na rzecz oskarżyciela posiłkowego wydatków w wysokości (...) złotych⁹.

Uzasadnienie¹⁰

Stan faktyczny i prawny

(przykład)

Tomasz Eugeniusz Kowalski i Anna Kowalska od (...) lat są małżeństwem. Od dłuższego czasu ich wspólne życie nie układało się dobrze z powodu nadużywania alkoholu przez Tomasza Eugeniusza Kowalskiego. Pod wpływem alkoholu Tomasz Kowalski stawał się bardzo agresywny, co przejawiało się poprzez częste (...). W związku z nagannym zachowaniem oskarżonego do mieszkania małżonków Kowalskich, z powodu awantur inicjowanych przez Tomasza Eugeniusza Kowalskiego, często przyjeżdżali wzywani (...) funkcjonariusze KP w (...). Jak ustalono, w (...) w okresie od (...) r. do (...) miało miejsce (...) interwencji Policji.

Dowód:

- zeznania Anny Kowalskiej w charakterze świadka,

- zeznania sąsiadów:
(...), (...), (...)
- wykazy z księgi interwencji KP w (...).

Dnia (...) około godziny (...) Tomasz Eugeniusz Kowalski wrócił do domu pod wpływem alkoholu z (...). W domu przebywała wówczas jego żona Anna Kowalska oraz (...), która (...). Tomasz Kowalski, zauważywszy (...), zaczął krzyczeć na żonę, wyzywając ją wulgarnymi słowami i żądając, żeby natychmiast wyrzuciła (...) z jego domu. Następnie uderzył ją w twarz (...). Wobec braku reakcji żony na krzyki małżonka, Tomasz Eugeniusz Kowalski chwycił nóż i zaczął wypowiadać wobec swojej żony groźby zabójstwa, gestykulując przy tym nożem. Zapowiedzi te według pokrzywdzonej miały realny wydźwięk, bowiem w przeszłości jej mąż niejednokrotnie naruszał jej nietykalność cielesną, a ponadto był w stanie nietrzeźwości i silnie wzburzony oraz gestykulował niebezpiecznym narzędziem. Świadkiem całego zdarzenia była (...), która (...), a następnie po nieudanych słownych próbach uspokojenia Tomasza Eugeniusza Kowalskiego zadzwoniła na Policję.

Dowód:

- zeznania (...) w charakterze świadka.

Oskarżony Tomasz Eugeniusz Kowalski został przesłuchany w trakcie przeprowadzonego postępowania przygotowawczego zarówno przez Policję, jak i Prokuratora. W swoich wyjaśnieniach zaprzeczył, aby tego dnia inicjował kłótnię i aby znęcał się nad żoną. Oświadczył, że w dniu (...) był trzeźwy oraz (...).

Z zeznań pokrzywdzonej i (...) wynikało jednoznacznie, że to oskarżony był wyłącznym inicjatorem całego zdarzenia. Zarówno zeznania pokrzywdzonej, jak i zeznania (...) należy uznać za prawdziwe i spójne.

Mając powyższe na uwadze, zachowanie oskarżonego należy zakwalifikować jako przestępstwo określone w art. 207 § 1 KK.

Prokurator Rejonowy w (...) postanowieniem z dnia (...) [(...) Ds. (...)] umorzył dochodzenie przeciwko Tomaszowi Eugeniuszowi Kowalskiemu na podstawie (...) wobec (...), uznając, iż (...).

(Należy opisać, co uznał organ prowadzący postępowanie, potem sąd, potem znowu organ prowadzący postępowanie, a potem prokurator nadrzędny, do którego skierowano zażalenie na umorzenie postępowania, następnie wskazać m.in. dlaczego nie zgadzamy się z oceną organu prowadzącego postępowanie), np.:

- umorzenie dochodzenia nie jest zasadne, gdyż (...) nie wzięto pod uwagę, że (...), nie uwzględniono (...), wskazać dowody i fakty, które organ prowadzący postępowanie źle ocenił/pominał, uzasadnić, dlaczego oskarżony kłamie, wątpliwe jest alibi (...) itd.;
- opisać szkodę;
- wyjaśnić dlaczego oskarżamy akurat z tego artykułu (podstawa prawna – zwłaszcza w przypadku zbiegu – art. 11 KPK, recydywa – art. 64 KK, prawo intertemporalne).

Uzasadnienie dopuszczalności subsydiarnego aktu oskarżenia (przykład).

W zawiadomieniu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z (...) Anna Kowalska domagała się ścigania *(należy opisać czyn)*.

Tomaszowi Kowalskiemu został postawiony zarzut tożsamy z zawartym w niniejszym akcie oskarżenia, tj. że (...), tj. o przestępstwo z (...). Prokurator Rejonowy w (...) postanowieniem z dnia (...) [(...) Ds. (...)] umorzył dochodzenie przeciwko Tomaszowi Kowalskiemu. Zażalenie na ww. postanowienie zostało złożone przez pokrzywdzoną w dniu (...). Sąd Rejonowy w (...) postanowieniem z dnia (...) uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Prokuratorowi Rejonowemu w (...) do dalszego prowadzenia. Prokurator Rejonowy w (...) postanowieniem z dnia (...) [(...) Ds. (...)] ponownie umorzył dochodzenie. Na to postanowienie pokrzywdzona złożyła zażalenie do prokuratora nadzrędnego, natomiast postanowieniem z dnia (...) prokurator nadzrębny utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. Powyżej wymienione postanowienie (...) zostało doręczone pokrzywdzonej Annie Kowalskiej w dniu (...), zatem miesięczny termin do wniesienia niniejszego aktu oskarżenia – z art. 55 § 1 KPK – został dochowany. Pokrzywdzona – nie składając zażalenia do sądu na ponowne postanowienie o umorzeniu dochodzenia – oparła się przy tym na treści uchwały Sądu Najwyższego z 20.3.2008 r. (I KZP 39/07, OSNKW 2008, Nr 5, poz. 32), iż: „na ponowne postanowienie prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego, wydane w warunkach określonych w art. 330 § 2 KPK, pokrzywdzonemu, który uprzednio wykorzystał już uprawnienia przewidziane w art. 306 § 1 KPK, nie przysługuje zażalenie. Ma on natomiast prawo wniesienia aktu oskarżenia, określonego w art. 55 § 1 KPK, w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego”. Wszeczhronna ocena zebranego materiału dowodowego bezspornie wskazuje, że sprawcą (...) jest Tomasz Eugeniusz Kowalski. Dlatego też niniejszy akt oskarżenia jest w pełni uzasadniony i konieczny.

Radca prawny/Adwokat
Jan Kowalski
(podpis)¹¹

Lista osób podlegających wezwaniu na rozprawę¹²:

1. Oskarżony:

Tomasz Eugeniusz Kowalski
k. 17–18, 48–49 z akt sprawy (...).
Obrońca oskarżonego: *(dane obrońcy)*.

2. Świadkowie:

Anna Kowalska, k. 26–29, 36–37 z akt sprawy (...)
(np. wraz z wnioskiem o przeprowadzenie tego dowodu w pierwszej kolejności)
(imię i nazwisko świadka), k. 38–40 z akt sprawy (...)*(imię i nazwisko świadka)* k. 41–42 z akt sprawy (...).
(imię i nazwisko świadka) k. 43–45 z akt sprawy (...).
(imię i nazwisko świadka) k. 6–12 z akt sprawy (...).
Fakultatywnie można wskazać przy każdym świadku, na jaką okoliczność jest wezwany, ale obecnie przepisy procedury nie formułują już takiego obowiązku.

3. Biegli:

(inne osoby, które w zależności od danego stanu faktycznego mogą podlegać wezwaniu na rozprawę, to np. biegły; można także sformułować odpowiednie tezy dowodowe)

Radca prawny/Adwokat
Jan Kowalski
(podpis)

Załączniki:

- 1) pełnomocnictwo,
- 2) dwa odpisy subsydiarnego aktu oskarżenia¹³,
- 3) dowód wpłacenia do kasy sądowej zryczałtowanej równowartości wydatków¹⁴,
- 4) zawiadomienia o postanowieniu prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia wraz z kopią tego postanowienia.

Załącznik Nr 1 do aktu oskarżenia

Na podstawie art. 333 § 3 KPK podaje do wiadomości Sądu dane adresowe:

Oskarżony:

zamieszkały w (...) kod: (...) przy ulicy (...), adres do doręczeń: (...) posługujący się telefonem nr 506XXX13, nieposiadający telefaxu, posługujący się pocztą elektroniczną o adresie: Tomasz.Kowalski@...

wraz z obrońcą z wyboru adwokatem Janem Nowakiem, prowadzącym Kancelarię Adwokacką w (...) kod: (...), przy ulicy (...).

Pokrzywdzona:

Anna Kowalska zamieszkała w (...) kod: (...) ul. (...), posługująca się telefonem nr XXX, nieposiadająca telefaxu, posługująca się pocztą elektroniczną o adresie...

Świadkowie:

Anna Kowalska – zamieszkała w (...) kod: (...) ul. (...) posługująca się telefonem nr XXX, nieposiadająca telefaxu, posługująca się pocztą elektroniczną o adresie...

(w razie braku poszczególnych danych można tu wskazać, że wnosi się o to, aby Sąd wykorzystał dane zebrane przez organ procesowy w prowadzonym przez niego odrębnym od akt załączniku z danymi adresowymi)

Pełnomocnik pokrzywdzonej
(oskarżycielki posiłkowej)
(podpis)

Załącznik Nr 2 do aktu oskarżenia

Na podstawie art. 333 § 3a KPK załączam do wiadomości sądu listę pokrzywdzonych, którzy złożyli wnioski na podstawie art. 299a § 2 KPK
(jeśli takowe osoby są – w razie ich braku załącznika nie trzeba składać)

Pełnomocnik pokrzywdzonej
(oskarżycielki posiłkowej)
(podpis)

¹ Wskazać należy, że subsydiarny akt oskarżenia jako pismo procesowe powinien odpowiadać wymogom pisemnej czynności procesowej, wskazanym w art. 119 KPK. Zgodnie z art. 119 § 1 KPK każde pismo procesowe powinno zawierać: oznaczenie organu, do którego jest skierowane i sprawy, której dotyczy; oznaczenie adresu wnoszącego pismo, a także – w pierwszym piśmie – numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub oświadczenie o ich nieposiadaniu; treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem; datę i podpis składającego pismo. W związku z tym wymóg oznaczenia daty pisma wynika z art. 119 § 1 pkt 4 KPK. Należy pamiętać, że dla skutków procesowych liczy się nie data wpisania na piśmie przy jego oznaczeniu, a data prawidłowego nadania pisma (na poczcie listem poleconym, w biurze podawczym itp.). Zgodnie z art. 55 § 1 KPK pokrzywdzony, o którym mowa w art. 330 § 2 zd. 3, **w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia**, może wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Wyżej wymieniony termin ma charakter prekluzyjny, nie podlega on przywróceniu, a jego upływ powoduje wygaśnięcie uprawnienia pokrzywdzonego. Jeżeli subsydiarny akt oskarżenia zostanie wniesiony po terminie, pokrzywdzony nie może zainicjować postępowania sądowego, a taki akt jest wówczas bezskuteczny. Wskazany termin miesięczny liczony jest od doręczenia dokonanego tylko pokrzywdzonemu, nie liczy się tu w ogóle termin doręczenia ewentualnego zawiadomienia dla pełnomocnika pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym. Wskazany termin ulega zawieszeniu w razie złożenia wniosku o przyznanie pełnomocnika z urzędu do sporządzenia aktu oskarżenia i w razie pozytywnego rozpatrzenia takiego wniosku płynie od daty doręczenia temu pełnomocnikowi postanowienia lub zarządzenia o jego wyznaczeniu do dokonania tej czynności (art. 127a KPK).

Wybrane orzecznictwo:

1. *Uprawnienie do złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia rodzi się wraz z chwilą powtórnej negatywnej decyzji prokuratora w zakresie prowadzenia postępowania przygotowawczego i wykorzystaniu przez pokrzywdzonego środków prawnych przewidzianych w art. 306 § 1 i § 1a KPK w zakresie pierwszej decyzji w tym przedmiocie. Niezłożenie przez pokrzywdzonego subsydiarnego aktu oskarżenia w terminie przewidzianym w art. 55 § 1 KPK nie powoduje wygaśnięcia tego uprawnienia na stałe. W sytuacji podjęcia przez prokuratora postępowania na podstawie art. 327 § 1 KPK, a następn-*

nie powtórnego jego umorzenia, na nowo rozpoczyna swój bieg termin do realizacji uprawnień, które pokrzywdzony nabył już wcześniej – w chwili spełnienia przesłanek przewidzianych w art. 330 § 2 KPK. Inna interpretacja powyższego prowadziłaby do wniosku, że pokrzywdzony po podjęciu przez prokuratora umorzonego postępowania traci uprawnienie do bycia oskarżycielem subsydiarnym, które to uprawnienie już przecież nabył. Co więcej, mogłoby to w ekstremalnym przypadku prowadzić do sytuacji, że uprawnienia tego nigdy nie nabędzie wobec kolejnych decyzji o podejmowaniu postępowania, które następnie byłoby po raz kolejny umarzone. Przyjąć zatem należy, że raz nabytych uprawnień do wystąpienia z subsydiarnym aktem oskarżenia pokrzywdzony nie traci, natomiast ewentualne późniejsze umorzenia podjętego postępowania otwierają pokrzywdzonemu jedynie kolejne terminy do realizacji tego uprawnienia (post. SN z 3.9.2020 r., III KK 194/20, Legalis).

2. Miesięczny termin określony w art. 55 § 1 KPK jest terminem prekluzyjnym liczonym od doręczenia pokrzywdzonemu, a nie jego pełnomocnikowi, zawiadomienia o powtórnym wydaniu postanowienia prokuratora. Pełnomocnik pokrzywdzonego nie jest bowiem samodzielnym uczestnikiem postępowania, a podmiotem fachowym, który w niniejszej sprawie realizował jedynie wolę pokrzywdzonego. Brak jest bowiem podstaw do przyjęcia, że termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia może ulec wydłużeniu z uwagi na późniejsze doręczenie pełnomocnikowi zawiadomienia o ponownym umorzeniu postępowania przygotowawczego. Prekluzyjność danego terminu jest równoznaczna z jego brakiem przywrócenia bez względu na to, czy do niezachowania go doszło z przyczyn zawinionych, czy też niezawinionych przez osobę uprawnioną do określonego działania. Wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia w okolicznościach, gdy nie zostały spełnione warunki określone w art. 55 § 1 KPK, równoznaczne jest z brakiem skargi uprawnionego oskarżyciela (wyr. SN z 23.2.2023 r., IV KK 303/22, Legalis). **Uwaga:** obecnie sposób liczenia terminu od daty doręczenia pisma pokrzywdzonemu (a nie pełnomocnikowi) jest aktualny, przy czym obecnie termin liczy się od daty doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia
3. Artykuł 127a § 1 KPK ma m.in. zastosowanie do terminu prekluzyjnego określonego w art. 55 § 1 KPK, co oznacza, że jeżeli w czasie kiedy biegnie termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, pokrzywdzony złoży wniosek o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia tego aktu oskarżenia, termin ten ulega zawieszeniu na czas rozpoznania tego wniosku (art. 127a § 1 KPK). W razie wyznaczenia pełnomocnika z urzędu, termin do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia przez tego pełnomocnika biegnie na nowo od dnia doręczenia mu decyzji o wyznaczeniu. Z kolei w przypadku decyzji odmownej, należy o niej poinformować pokrzywdzonego i jednocześnie pouczyć, że termin kontynuuje swój bieg od dnia doręczenia tego zawiadomienia (post. SA w Katowicach z 6.9.2017, II AKz 586/17, Legalis).

² Obowiązek wskazania organu, do którego pismo jest kierowane, wynika z art. 119 § 1 pkt 1 KPK.

³ Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i odpisany przez radcę prawnego, adwokata lub radcę Prokuratorii Generalnej RP (art. 55 § 2 KPK). Niepodpisanie aktu oskarżenia przez jeden z tych podmiotów jest brakiem formalnym, do którego uzupełnienia pokrzywdzony zostaje wezwany.

⁴ Zgodnie z art. 329–330 KPK, w sprawie toczyło się postępowanie sądowe, dlatego też celowe jest podanie sygnatury akt postępowania sądowego. Obowiązek podania oznaczenia sprawy, której dotyczy akt oskarżenia, wynika z art. 119 § 1 pkt 1 *in fine* KPK.

⁵ Akt oskarżenia wnoszony przez pokrzywdzonego jako subsydiarny akt oskarżenia ma miejsce w sytuacji określonej w art. 330 § 2 KPK i dotyczy wyłącznie przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego. W sytuacji wniesienia aktu oskarżenia pokrzywdzony staje się oskarżycielem samodzielnym (zastępuje oskarżyciela publicznego).

Subsydiarny akt oskarżenia może zostać wniesiony tylko w określonej konfiguracji procesowej, w której:

- 1) najpierw wydano postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego;
- 2) takie postanowienie zostało przez pokrzywdzonego zaskarżone do sądu w drodze zażalenia (skutecznego);
- 3) sąd po rozpoznaniu zażalenia i jego uwzględnieniu wydaje dyspozycję wszczęcia lub kontynuowania postępowania przygotowawczego;
- 4) organ ścigania, mimo dyspozycji sądu odmawia wszczęcia postępowania przygotowawczego lub kontynuuje wcześniej wszczęte postępowanie, i umarza je;
- 5) pokrzywdzony (ale tylko ten, który składał zażalenie z punktu 2) składa zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub jego umorzenie do prokuratora nadrzędnego nad prokuratorem wydającym zaskarżoną decyzję procesową;
- 6) ww. prokurator nadrzędny wydaje postanowienie o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia.

Każde „odstępstwo” od wskazanej chronologii i treści czynności procesowych będzie rodziło sytuację, w której niemożliwe stanie się wniesienie prawnie skutecznego subsydiarnego aktu oskarżenia.

Kontrola zażaleniowa, realizowana przez prokuratora nadrzędnego, ma miejsce już przy drugim postanowieniu o zaniechaniu ścigania, tj. postanowieniu wydanym po uchyleniu przez sąd pierwotnego postanowienia o zaniechaniu ścigania, bez względu na to czy postanowienia te były decyzjami jednorodnymi, czy też nie.

Akt oskarżenia oskarżyciela posiłkowego, obok elementów wskazanych w art. 119 KPK, powinien być sporządzony z zachowaniem warunków określonych w art. 55 § 2b, art. 332 i 333 § 1 KPK. Zgodnie z art. 332 § 1 KPK akt oskarżenia powinien zawierać:

- 1) imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, w tym numer telefonu i adres poczty elektronicznej lub informacji o ich nieposiadaniu przez oskarżonego lub niemożności ich ustalenia, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego;
- 2) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody;

- 3) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64, 64a lub 65 KK albo art. 37 § 1 KKS;
- 4) wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada;
- 5) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

Do aktu oskarżenia dołącza się jego uzasadnienie, w którym przytacza się fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera, a w miarę potrzeby wyjaśnia podstawę prawną oskarżenia i omawia okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie.

Zgodnie z art. 333 § 1 KPK, akt oskarżenia powinien także zawierać listę osób, których wezwania oskarżyciel żąda oraz wykaz innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej domaga się oskarżyciel.

Przy konstruowaniu aktu oskarżenia należy mieć na uwadze ewentualne odpowiednie przepisy przejściowe. Jest to szczególnie istotne w przypadku gruntownych nowelizacji KPK.

Do aktu oskarżenia załącza się też załącznik z listą adresową osób, których wezwania domaga się oskarżyciel lub ujawnionych pokrzywdzonych (w razie braku dostępu do niektórych danych z uwagi na ich niejawnosc można w załączniku sformułować wniosek o wykorzystanie danych posiadanych w załączniku adresowym organu ścigania). Do aktu należy też dołączyć (jeśli zaistnieje taka sytuacja) listę pokrzywdzonych składających wnioski o poinformowanie ich o sposobie zakończenia postępowania sądowego na podstawie art. 299a § 2 KPK (art. 333 § 3 KPK).

Wybrane orzecznictwo:

1. *Artykuł 55 § 1 zd. 1 w zw. z art. 330 § 2 zd. 2 KPK w brzmieniu obowiązującym od 12.7.2007 r. do 22.7.2013 r., w zakresie, w jakim uzależnia wniesienie przez pokrzywdzonego aktu oskarżenia od przesłanki powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania, jest zgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 77 ust. 2 Konst (wyr. TK z 19.5.2015 r., SK 1/14, Legalis).*
2. *W przypadku subsydiarnego aktu oskarżenia należy zachować szczególną ostrożność przy korektach opisu czynu. Przyznanie pokrzywdzonemu uprawnień oskarżycielskich w sprawach ściganych z urzędu doznaje ograniczeń, bowiem uzależnione jest od spełnienia przesłanek z art. 55 KPK, a zatem od faktu, czy doszło do powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w okolicznościach wskazanych w art. 330 § 2 KPK. Jednocześnie pokrzywdzony może wnieść subsydiarny akt oskarżenia tylko co do czynu, który zachowuje przymiot tożsamości z czynem, którego dotyczyły wskazane wyżej decyzje kończące postępowanie przygotowawcze.
Dla zachowania tożsamości czynu niezbędna jest niezmiennosc podmiotu czynu, przedmiotu ochrony, a w razie poczynienia innych ustaleń co do czasu i miejsca czynu, także tożsamości osoby pokrzywdzonej (wyr. SN z 26.11.2014 r., II KK 109/14, Legalis).*
3. *Zdolność skargowa pokrzywdzonego do złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia musi być wyznaczana w perspektywie zarzuconego w tym akcie oskarżenia czynu zabronionego. Nie chodzi przy tym nawet o samą kwalifikację prawną tego czynu, ta może bowiem ulec zmianie w trakcie postępowania, ale opis przypisywanego oskarżonemu*

- zachowania uznanego przez oskarżyciela subsydiarnego za przestępstwo (wyr. SN z 5.11.2014 r., II KK 120/14, Legalis).
4. Wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia na podstawie art. 55 § 1 KPK jest możliwe tylko wówczas, gdy uchylene pierwszego z wydanych przez prokuratora postanowień o umorzeniu postępowania lub o odmowie jego wszczęcia nastąpi przez właściwy do rozpoznania zażalenie sąd. Tylko bowiem w takim układzie można twierdzić, że wydanie przez prokuratora drugiego postanowienia, tożsamego w swym rozstrzygnięciu z pierwszym, oznacza spełnienie warunku określonego w art. 330 § 2 KPK, iż nadal nie znajduje on podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, a zatem, że nie zmienił swojego wcześniej wyrażonego stanowiska (wyr. SN z 22.5.2013 r., V KK 128/13, Legalis).
 5. Pokrzywdzony nie jest uprawniony do wniesienia aktu oskarżenia w trybie art. 55 § 1 KPK, wtedy gdy prokurator co prawda wydał ponowne postanowienie o umorzeniu śledztwa w danej sprawie, jednakże nie uczynił tego po uchyleniu poprzedniego postanowienia przez sąd orzekający zgodnie z art. 330 § 1 KPK, a po samodzielnym podjęciu prawomocnie zakończonych postępowania przygotowawczego w ramach przysługujących mu uprawnień – na podstawie art. 327 § 1 KPK (wyr. SA w Katowicach z 16.6.2010 r., II AKz 348/10, Legalis).
 6. Oskarżyciel posiłkowy może wnieść subsydiarny akt oskarżenia, o jakim mowa w art. 55 KK jedynie o czynny, w których był on pokrzywdzonym w rozumieniu art. 49 § 1 KPK, a nie takie, co do których dobro chronione prawem wprost ma wymiar ogólnospołeczny i nie dotyczy indywidualnie oraz bezpośrednio dóbr konkretnej osoby, co sprawia, że w takim zakresie nie jest on podmiotem uprawnionym do wniesienia skargi warunkującej wszczęcie postępowania przed właściwym sądem, co musi skutkować tym samym umorzeniem postępowania wobec wystąpienia negatywnej po temu okoliczności określonej w art. 17 § 1 pkt 9 KPK (post. SA w Katowicach z 17.3.2010 r., II AKz 107/10, Legalis).
 7. Rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców (uchw. SN (7) z 30.9.2010 r., I KZP 10/10, Legalis).

⁶ Dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu zakreśla przedmiotowe granice postępowania przed sądem I instancji (art. 332 § 1 pkt 2 KPK). Nie jest dopuszczalne formułowanie żądań alternatywnych przez przyjęcie, że oskarżony jest sprawcą czynu X lub czynu Y. Wartość przedmiotu przestępstwa należy określić precyzyjnie, w przeciwnym razie należy przyjąć kwotę najbardziej prawdopodobną, używając określeń np. „co najmniej”, np. „(...) czym spowodował szkodę w majątku pokrzywdzonego na kwotę co najmniej (...) zł”. W kwestii poprawnego sformułowania zarzucanego czynu zob. szerzej w części „Przykładowe opisy zarzucanych czynów do aktów oskarżenia z wybranych artykułów KK”.

⁷ Wskazanie prawidłowej kwalifikacji prawnej danego zachowania jest jednym z najważniejszych elementów aktu oskarżenia; wymóg ten wynika wprost z art. 332 § 1 pkt 4 KPK. Chodzi o wskazanie przepisów części ogólnej i szczególnej KK, ewentualnie przepisów innej ustawy karnej. Spośród przepisów części ogólnej KK w grę wchodzi, np. powołanie następujących artykułów: art. 11 § 2 KK w przypadku kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu, art. 12 § 1 lub 2 KK

w przypadku czynu ciągłego, art. 13 § 1 lub 2 KK w przypadku usiłowania, art. 18 § 2 KK w razie podżegania lub art. 18 § 3 KK w przypadku pomocnictwa, art. 31 § 2 KK w przypadku ograniczonej w stopniu znacznym poczytalności oskarżonego, art. 57a § 1 KK w razie popełnienia występku o charakterze chuligańskim, art. 64 § 1 lub 2 KK w razie popełnienia czynu w warunkach recydywy specjalnej podstawowej lub specjalnej wielokrotnej.

Wybrane orzecznictwo:

1. *Opis zachowania sprawcy czynu zabronionego zamieszczony czy to w akcie oskarżenia, czy to w wyroku musi oczywiście odpowiadać pełnemu zespołowi znamion określonych w przepisie ustawy karnej. Nie oznacza to wszelako, że jedyną formą realizacji tego wymagania jest wierne przytoczenie słów ustawodawcy. Dopuszczalne jest natomiast zarówno posłużenie się sformułowaniami równoważnymi językowo, jak i takie zwerbalizowane przedstawienie działania oskarżonego, które w sposób niepozostawiający wątpliwości odpowiada treści poszczególnych znamion przypisanego mu przestępstwa albo w drodze nieodpartego logicznego wnioskowania świadczy o wyczerpaniu konkretnego elementu składającego się na ustawowy obraz określonego czynu zabronionego (wyr. SA w Katowicach z 16.1.2014 r., II AKa 397/13, Legalis).*
2. *W przypadku gdy akty oskarżenia obejmują czyny popełnione w warunkach ciągu przestępstw, nie powołuje się art. 91 § 1 KK w kwalifikacji prawnej czynu, gdyż przepis ten ma jedynie znaczenie dla wymiaru kary i dlatego tylko przy podstawie prawnej jej wymiaru, a zatem w wyroku, powinien się znaleźć (wyr. SA w Katowicach z 27.6.2002 r., II AKa 201/02, Legalis).*
3. *W akcie oskarżenia należy zawrzeć opis poszczególnych czynów wchodzących w skład ciągu przestępstw z podaniem odrębnie dla każdego z nich kwalifikacji prawnej czynu (tak: wyr. SN z 7.12.2006 r., III KK 134/06, Legalis).*
4. *Brak wniosku jest bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 9 KPK powodującą uchylenie orzeczenia, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Nie zmienia tego przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu, będącej następstwem uznania, że czyn sprawcy wyczerpuje jednocześnie znamiona przestępstwa ściganego z urzędu oraz na wniosek, a ten wniosek nie został złożony (wyr. SN z 27.2.2008 r., V KK 324/07, Legalis).*

⁸ Obowiązek wskazania sądu właściwego do rozpoznania sprawy wynika z art. 332 § 1 pkt 5 KPK. Zaznaczyć należy, że jakkolwiek powszechnie stosowane w praktyce, nie jest konieczne i nie wywołuje skutków prawnych wskazanych w art. 35 § 1 KPK wskazanie wydziału sądu. Rozpoznanie sprawy przez niewłaściwy wydział właściwego sądu nie stanowi uchybienia określonego w art. 439 § 1 pkt 3 i 4 KPK, a kwestie sporne, jako leżące w sferze wewnętrznej organizacji danego sądu, rozstrzyga prezes sądu (zob. post. SN Nr 1 poniżej).

W kwestii **właściwości rzeczowej sądu**, należy wskazać, że zgodnie z art. 24 KPK, sąd rejonowy orzeka w I instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do właściwości innego sądu. Sąd rejonowy rozpoznaje ponadto środki odwoławcze w wypadkach wskazanych w ustawie. Natomiast, stosownie do treści art. 25 KPK, sąd okręgowy orzeka w I instancji w sprawach o następujące przestępstwa:

- 1) zbrodnie określone w Kodeksie karnym oraz w ustawach szczególnych;

- 2) występki określone w rozdziałach XVI i XVII oraz w art. 140–142, art. 148 § 4, art. 148a, 149, 150 § 1, art. 151–154, art. 158 § 3, art. 163 § 3 i 4, art. 165 § 1, 3 i 4, art. 166 § 1, art. 173 § 3 i 4, art. 185 § 2, art. 189a § 2, art. 210 § 2, art. 211a, art. 252 § 3, art. 258 § 1–3, art. 265 § 1 i 2, art. 269, art. 278 § 1, 2 i 3a w zw. z art. 294 § 1 lub 2, art. 284 § 1 i 2 w zw. z art. 294 § 1 lub 2, art. 286 § 1 w zw. z art. 294 § 1 lub 2, art. 287 § 1 w zw. z art. 294 § 1 lub 2, art. 296 § 3 oraz art. 299 KK;
- 3) występki, które z mocy przepisu szczególnego należą do właściwości sądu okręgowego.

Wskazać należy, że sąd apelacyjny, na wniosek sądu rejonowego, może przekazać do rozpoznania sądowi okręgowemu, jako sądowi I instancji, sprawę o każde przestępstwo, ze względu na szczególną wagę lub zawikłość sprawy. Sąd okręgowy rozpoznaje ponadto środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w I instancji w sądzie rejonowym oraz inne sprawy przekazane mu przez ustawę.

Wybrane orzecznictwo:

1. *Normatywne doprecyzowanie właściwości sądu poprzez wskazanie rodzaju wydziału, w którym ma być rozpoznana sprawa, choćby wydział taki był określony mianem „sądu”, nie czyni z niego sądu w znaczeniu procesowym, o którym mowa w art. 35 § 1 KPK (post. SN z 27.1.2011 r., I KZP 26/10, Legalis).*
2. *Kognicja sądu okręgowego na etapie badania swojej właściwości rzeczowej ograniczona jest do zbadania, czy według stanu prawnego z chwili wnoszenia do sądu aktu oskarżenia zarzucany czyn jest zbrodnią, czy też jednym z występków wymienionych w art. 25 § 1 pkt 2 i 3 KPK (post. SA we Wrocławiu z 1.8.2001 r., II AKz 363/01, Legalis).*
3. *O właściwości rzeczowej sądu w toku toczącego się postępowania sądowego decyduje czyn przestępczy popełniony przez oskarżonego, tak jak się on przedstawia w świetle okoliczności danej sprawy, a nie jego błędna kwalifikacja przytoczona przez oskarżyciela w akcie oskarżenia. Przedmiotem procesu karnego jest bowiem czyn przestępny opisany w konkluzji aktu oskarżenia, a nie jego kwalifikacja (post. SA w Poznaniu z 28.4.1992 r., II AKz 112/92, Legalis).*
4. *Dla ustalenia właściwości rzeczowej sądu decydujące znaczenie ma enumeracja przestępstw zawarta w art. 25 § 1 KPK. Badaniu podlega, czy zarzucany czyn w akcie oskarżenia w chwili wniesienia go do sądu stanowi zbrodnię czy też jeden z występków wymienionych w art. 25 § 1 pkt 2 i 3 KPK. Sąd sprawdza sankcje, jaka jest przewidziana za czyn zarzucany w akcie oskarżenia. Jeżeli czyn stanowi zbrodnię, to do rozpoznania sprawy właściwy zawsze jest sąd okręgowy (post. SA w Krakowie z 19.8.2010 r., II AKz 334/10, Legalis).*

Właściwość miejscową sądu do rozstrzygnięcia sprawy regulują art. 31–35 KPK. Zgodnie z art. 31 § 1 KPK, właściwym miejscowo do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Jeżeli przestępstwo popełniono w okręgu kilku sądów, właściwy jest sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze (art. 31 § 3 KPK). W sytuacji gdy nie można ustalić miejsca popełnienia przestępstwa, właściwy jest sąd, w którego okręgu:

- 1) ujawniono przestępstwo;
- 2) ujęto oskarżonego;

- 3) oskarżony przed popełnieniem przestępstwa stale mieszkał lub czasowo przebywał, zależnie od tego gdzie najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze (art. 32 § 1 KPK).

Wybrane orzecznictwo:

W sprawie, w której miejsce popełnienia przestępstwa (przestępstw) jest ustalone, art. 31 § 3 KPK nie dopuszcza właściwości miejscowej sądu, w którego okręgu przestępstwa nie popełniono, nawet jeśli w jego okręgu najpierw wszczęto postępowania przygotowawcze (post. SN z 21.9.2005 r., I KZP 26/05, Legalis).

⁹ Oskarżyciel posiłkowy może dochodzić zasądzenia jedynie swoich uzasadnionych wydatków, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy lub pełnomocnika (art. 616 § 1 pkt 2 KPK). *Przepis określa obowiązek zasądzenia wydatków bezpośrednio na rzecz oskarżyciela posiłkowego. Nawet jeśli strona ma ustanowionego pełnomocnika, koszty powinny być zasądzone na jej rzecz (post. SN z 7.1.2005 r., WZ 68/04, Legalis).*

Wybrane orzecznictwo:

1. *Orzekając o kosztach procesu poniesionych przez oskarżyciela posiłkowego z tytułu ustanowionego przez niego pełnomocnika, sąd nie jest upoważniony do obniżenia opłaty określonej w umowie zawartej między adwokatem a klientem, jeżeli ustalona opłata nie przekracza maksymalnej dopuszczalnej wysokości wynagrodzenia jednego adwokata przewidzianego w przepisach rozp. MS z 28.9.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej obrony z urzędu (Dz.U. z 2003 r. Nr 97, poz. 887) (post. SN z 26.4.2001 r., WZ 20/01, Legalis).*
2. *Jeżeli w umowie łączącej oskarżyciela posiłkowego z pełnomocnikiem będącym adwokatem, oskarżyciel posiłkowy zobowiązał się do uiszczenia wynagrodzenia wraz ze stawką podatku od towaru i usług, to w sytuacji, gdy łączna wysokość tak ustalonego zobowiązania nie przekracza maksymalnej dopuszczalnej wysokości wynagrodzenia jednego adwokata (sześciokrotności stawki minimalnej przewidzianej w wyżej cytowanym rozporządzeniu), brak jest podstaw kwestionowania prawa do ubiegania się przez oskarżyciela posiłkowego zwrotu od skazanego kosztów zastępstwa adwokackiego w pełnej wysokości (post. SA we Wrocławiu z 27.3.2008 r., II AKz 147/08, Legalis).*

¹⁰ Zgodnie z art. 332 § 2 KPK, do aktu oskarżenia dołącza się jego uzasadnienie, w którym przytacza się fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera, a w miarę potrzeby wyjaśniające podstawę prawną oskarżenia i omawiające okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie. Biorąc pod uwagę ww. przepis KPK oraz funkcjonującą praktykę, uzasadnienie można podzielić na trzy zasadnicze elementy:

- 1) wstęp, który powinien zawierać nawiązanie do czynu stanowiącego podstawę wszczęcia postępowania i wskazanie, że możliwe formalnie jest wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia;
- 2) część zasadniczą zawierającą:
 - a) wskazanie okoliczności faktycznych czynu i dowodów na ich poparcie,
 - b) wyjaśnienie podstawy prawnej oskarżenia,
 - c) przedstawienie wyjaśnień oskarżonego i argumentów, na które powołuje się w swej obronie;

3) zakończenie zawierające np. informacje, co do których oskarżonych wydano postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym, w jakiej części postępowanie umorzono lub wyłączono materiały do odrębnego postępowania, jeśli oskarżony był karany – dane o zapadłych wyrokach, dane wyników przeprowadzonych badań osobopoznawczych, wywiad środowiskowy oraz krótkie uzasadnienie wskazanej wcześniej właściwości sądu i trybu postępowania.

¹¹ Złożenie podpisu pod uzasadnieniem nie zwalnia z dodatkowego złożenia podpisu po sporządzeniu dodatkowych elementów aktu oskarżenia, o których mowa w art. 333 KPK. W razie braku podpisu oskarżyciela, pojawia się problem skuteczności wniesienia aktu oskarżenia, jako podlegającej badaniu z urzędu przesłanki procesu (art. 17 § 1 pkt 9 KPK). Chodzi zwłaszcza o stwierdzenie, czy akt oskarżenia został skierowany do sądu zgodnie z wolą i za wiedzą oskarżyciela, czy też może chodzi wyłącznie o projekt takiego aktu oskarżenia.

Podpis składającego pismo powinien być własnoręczny. Wymogu tego nie spełnia odpis podpisu za pomocą pieczęci, tzw. faksymile.

Wybrane orzecznictwo:

Jeżeli oskarżyciel przez swą obecność na rozprawie i popieranie oskarżenia w sposób niebudzący wątpliwości wyraził wolę ścigania oskarżonego w zakresie określonym w niepodpisanym akcie oskarżenia, a sąd nie wezwał do uzupełnienia braku, to późniejsze podpisanie aktu oskarżenia nie stanowi podstawy do uchylecia wyroku w trybie przewidzianym w art. 388 pkt 4 KPK z 1969 r. – obecnie art. 439 § 1 pkt 9 KPK (uchw. SN (7) z 12.5.1960 r., VI KO 122/59, Prok. i Pr. 1961, Nr 4–5).

¹² Zgodnie z art. 333 § 1 KPK, akt oskarżenia powinien także zawierać listę osób, których wezwania oskarżyciel żąda oraz wykaz innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej domaga się oskarżyciel. Zgodnie z art. 333 § 2 KPK prokurator może wnieść o zaniechanie wezwania i odczytanie na rozprawie zeznań świadków, o których mowa w art. 350a w brzmieniu: Przewodniczący składu orzekającego może zaniechać wezwania na rozprawę świadków, którzy zostali przesłuchani, przebywających za granicą lub mających stwierdzić okoliczności, które nie są tak doniosłe, aby konieczne było bezpośrednie przesłuchanie świadków na rozprawie, w szczególności takie, którym oskarżony w swych wyjaśnieniach nie zaprzeczył. Nie dotyczy to osób wymienionych w art. 182.

Lista osób, których wezwania na rozprawę oskarżyciel żąda, powinna zawierać odrębne pozycje grupujące oskarżonych wraz z ich obrońcami, świadków, biegłych. W liście świadków pożądane jest wyodrębnienie specjalistów, o ile występują w sprawie i niezbędne jest ich przesłuchanie w charakterze świadków, zgodnie z art. 206 § 2 KPK. Wyodrębnienie na liście biegłych wynika z tego, że zgodnie z art. 196 § 1 KPK, nie mogą oni zostać powołani w sprawie w charakterze świadków.

¹³ Do aktu oskarżenia wnoszonego przez pokrzywdzonego należy dołączyć jego odpisy: po jednym dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora, który może brać udział w postępowaniu (art. 55 § 1 KPK).

¹⁴ Akt oskarżenia oskarżyciela posiłkowego (subsydiarnego) podlega opłacie, tak jak akt oskarżenia prywatnoskargowy (zob. art. 621 § 1 i art. 640 KPK). W wyniku

powyższego oskarżyciel posiłkowy (subsydiarny) może ubiegać się o zwolnienie od kosztów podlegających uiszczeniu przy wnoszeniu pisma, jeżeli wykáže, że ze względu na sytuację rodzinną, majątkową oraz wysokość dochodów wyłożenie ich byłoby dla niego zbyt uciążliwe (art. 623 KPK). Zgodnie bowiem z art. 623 KPK, sąd lub referendarz sądowy zwalnia osobę w całości lub w części od wyłożenia kosztów podlegających uiszczeniu przy wnoszeniu pisma procesowego, jeżeli wykazała ona, że ze względu na jej sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów wyłożenie ich byłoby zbyt uciążliwe. Sąd może zwolnić oskarżonego lub oskarżyciela posiłkowego w całości lub w części od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych, jeżeli istnieją podstawy do uznania, że uiszczenie ich byłoby dla nich zbyt uciążliwe ze względu na sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów, jak również wtedy, gdy przemawiają za tym względy słuszności (art. 624 KPK).

Zgodnie z art. 55 § 2b KPK do aktu oskarżenia załącza się zawiadomienie o postanowieniu prokuratora nadrzędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia wraz z odpisem postanowienia prokuratora nadrzędnego wydanego na podstawie art. 330 § 2 KPK.